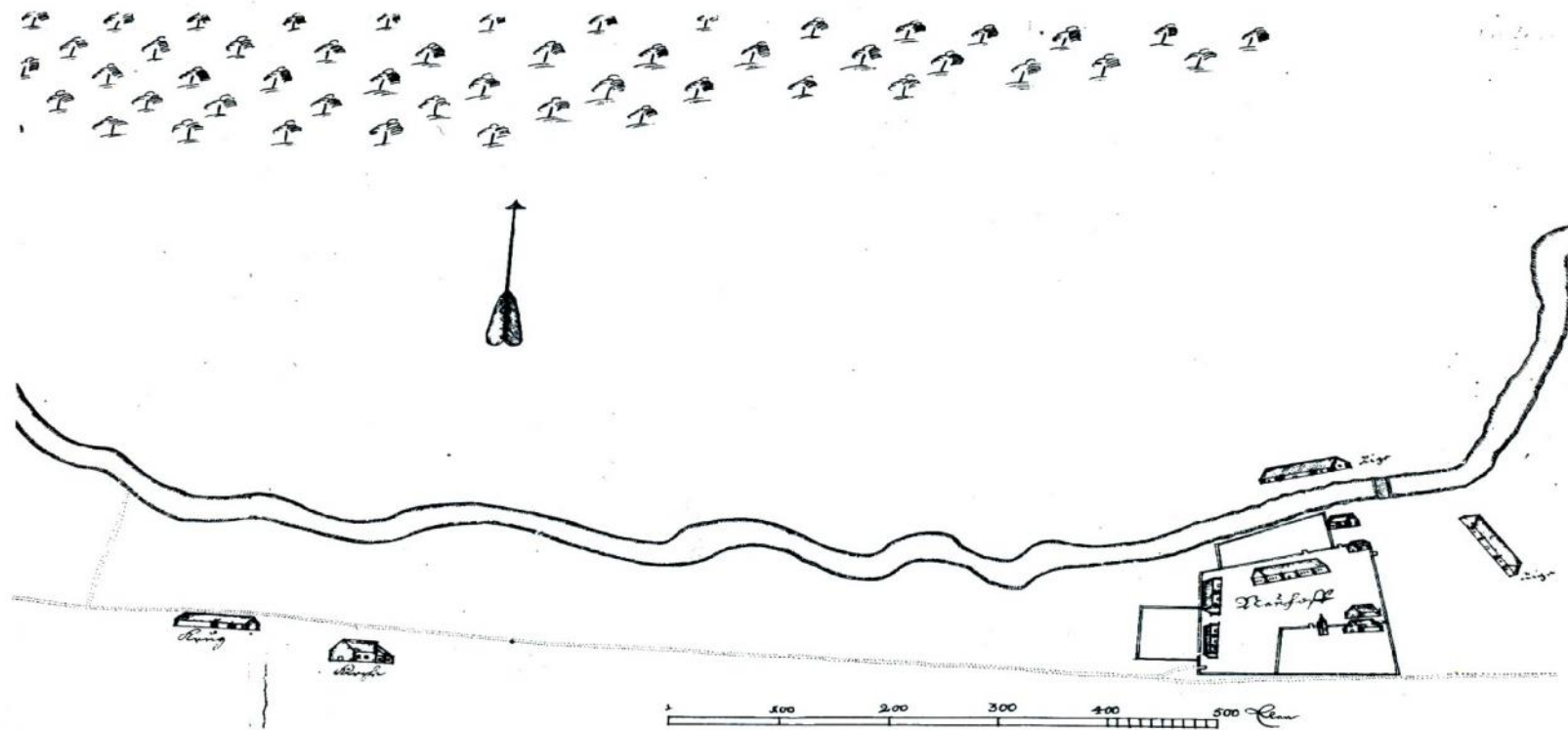

GAUJAS KRASTU TOPONĪMIKA JAUNPIEBALGĀ

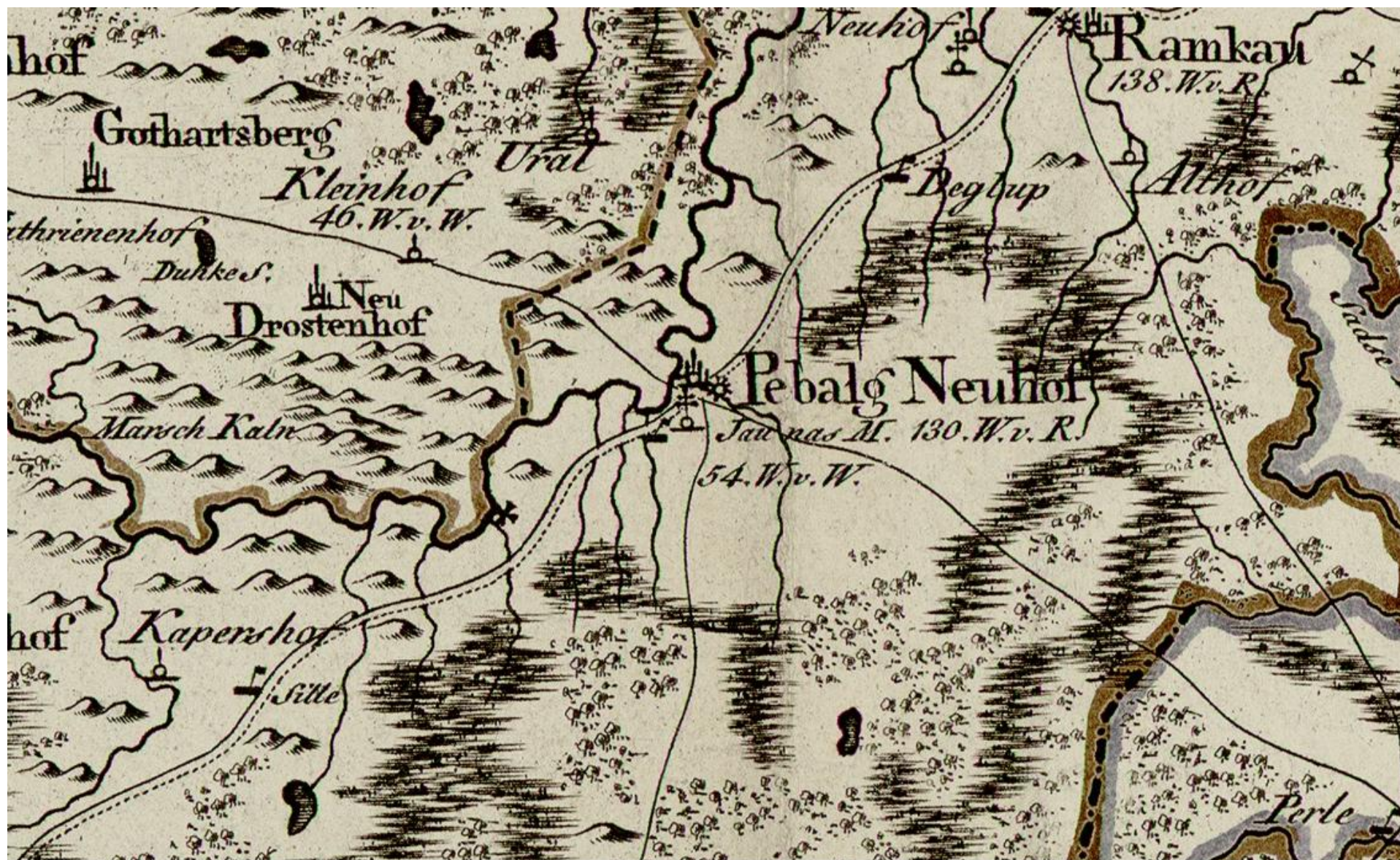

JAUNPIEBALGAS MUIŽAS PLĀNS 17. GADSIMTĒ

Augšā: Jaunpiebalgas muiža ar divām rijām. Apakšā: Jaunpiebalgas baznīca un krogs. Iezīmēta Gauja un ceļš uz Ranku

JAUNPIEBALGAS DEVIŅAS UPĪTES MELLINA ATLANTĀ AP 1792. GADU

Izgl bt Gaujas toponimika

Jaunpiebalga : l kumi, atvari un pietekas

- Pavisam savkti 35 hidronimi un to paralēlās formas Gaujas posmā no Rankas līdz Taurenei;
- 53 ar Gaujas krastmalu un dziļumiem saistīti vietvārdi;
- Gaujas krastu tiešaj tuvumā savkti vismaz 230 vārdi (kalni, meži, tūrumi, pļavas utt.);
- No diviem pētījumiem interneta vietnē www.history.lv publicēti apraksti ~ 40 vietvārdiem;
- Sagatavotas 5 publikācijas novada avīzē - *Avīze Piebaldzniešiem*.

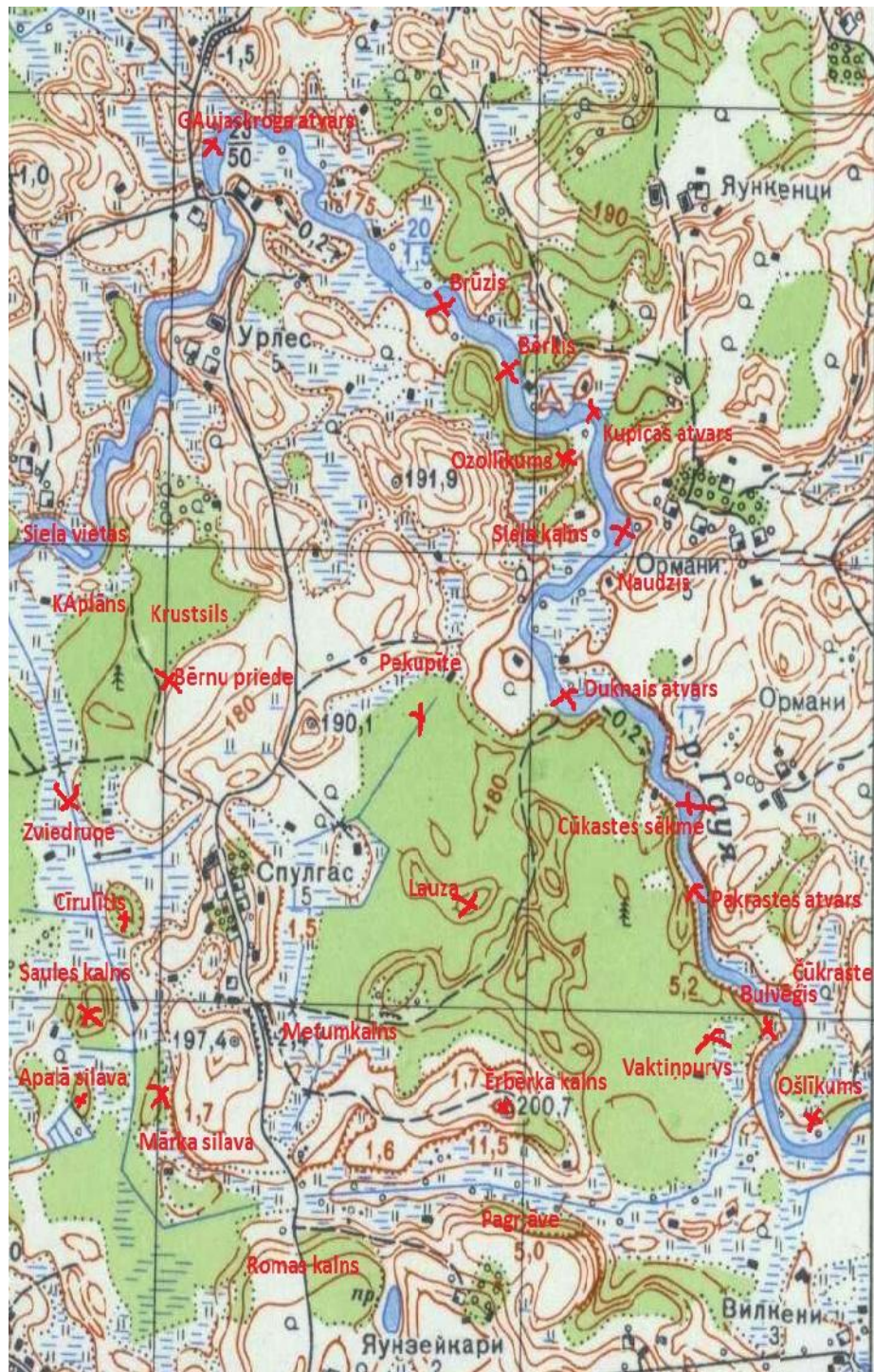
GAUJMALAS SPECIFISKĀ TOPONĪMIKA

- l kumi – Krusta l kums, D d r l kums, Kunga l kums
- l i – Antona l cis, Strupi l cis, Naud l cis
- krasti, pakalnes, ielejas - St vie krasti
- pagr ves, lejas - leja
- duobu i - ig nduobulis
- duo i (d i) - Sarkanduo is
- atgaujas (vecupes) – Vecgauja
- atvari, griež i – Bumbas atvars, Ž datvars, Zapatvars
- peldvietas, peld tes, zviedris - Tavarpeldvieta, Nau u zviedris
- spundes – Graša un V r na spund tes
- atgr vji - Str dzi a
- salas- Birsti a, Sudraba sal na
- dambji (dzirnavezeri) - Vitanda dambis
- ta i – Taces, Upena tacis
- s kmes- C kastes s kme
- sie s ??? – Sie a kalns, Sie a vieta

**Strupinu 20 Gaujas
likumi**

Gaujas
de u un
krastu
toponimika
Spulgu-
Orma u
ielokos

Jaunpiebalgas un Zosēnu pagasts

GAUJAS PIETEKU NOSAUKUMI

- **Mekl jumu s kums:** *Krogup te* (k ar paral lformas *Veikalup te, Šakumup te, Ieri up te, Buožupe, Vird te*);
- **Konstat ta taut hidron mu lietošanas trad cija un lokaliz cija:**
Ezergr vis (Moste up te), Saltup te, Vilku d rza up te, Streina, Krievupe, Dieva gr vis, Melnup te, Lindes up te, Dzestrene, Vilkup te, Pedece, Virde, Š estrupe (Akme up te), R vas gr vis
- **Preciz ta š du hidron mu atrašan s vieta:**
- *Abrupe, Gr župe, L cupe, L dace, M ska, Mai up te, Saltup te (2.)*
- **Lokaliz tas dab p c sen m kart m, sen kiem vietv rdu v kumiem:**
- *V rupe, Buožupe, Misupe, Raunas up te, Kli upe, Mestrupe*
- **No jauna atrast s Gaujas pietekas:** *Zviedrupe, Pe upe (B rnu t rce), Saltup te (1.), Str dzi a, Z up te (Dzestrenes piet.!), Sluocene*
- **Laboti k dainie upju nosaukumi kart s: 1) Ar k dainu piesaisti kartei:** *Abrupe, L dace (M ska); 2) Taut nezin mie karšu nosaukumi:* *Kalnupe, V ksnupe, K up te, Virb te*

REZULT TU KOPSAVILKUMS:

Kuriozs: 9 no 10 lab krasta pieteku bija nepieciešamas korekcijas nosaukuma formā vai lokalizācijā. No tiem 4 gadījumos - Kalnupei, Vksnupei, Drzenei, Kūpei - noskaidroti tautlietotie nosaukumi. Nav zināms ar pagaidām to izcelsmes cēš: padomju laika kādas vai vietējo entuziastu izdomājumi ... ?

Kur atradušs pazudušs Gaujas pietekas (hidronmu detektvs) :– noskaidrots melioratupšu kādreizējais maršruts dabā: *Krievupei (ar Kliupe)* un *Ldacei*, un konstatāta abu nosaukumu samainīšana vietmā.

Kācālieskādainais *Mskas* (Ldaces) nosaukums: *Msuupe > Msuppe*

Kācālies Gausupetes nosaukums: *> Gaujasupe*, dens pavasaros plūdis no Gaujas

No jauna atklāts Gaujas pietekas:

Saltupe, Zelle, Zviedrupe, Peupe (augštecā Bruntce), Zupe, Strēziņa, Mestrupe

Tulijas pietekas:

Tulijas pietekai *Vienziemtei* vīlīrdivas aizdomāgas paralēlformas: *Viendienē un Ziemciētē*. Pārdrošas formas rašanās skaidrojama ar J.Sudrabkalnādaīradi, bet otra saistīma ar meteorologu stacijas darbību, kas tās krastos veica plašus hidroloģiskos pētījumus.

Pagaidām starptautiskajiem Jaunpiebalgānav piesaistes 3 Tulejas pieteku nosaukumiem:

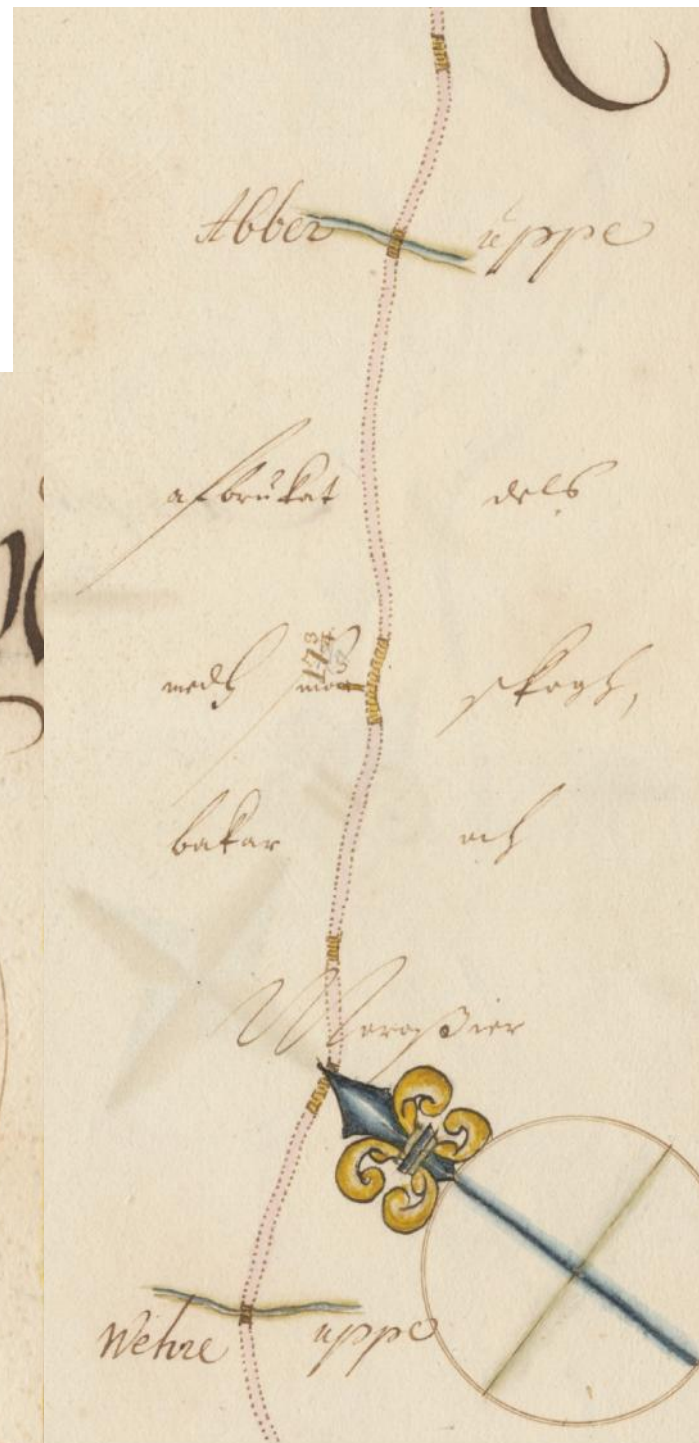
Trakupei (ar vietvārdū *Slimais tilts*), *Bliupe* un *Štāltei*. Meklējumi turpinās!

Ir atšīrba Tulijas nosaukumāstarp dienvīdus un ziemeļupiebaldzēnūgrupmā. Augštecēvēnīešos: *Tulija*, bet Jaunpiebalgā-vidustecēun lejtecē, tikai *Tuleja*. Vēūpagastfiks tājai pietekai *župei* patiesbājlieto nosaukums *Ežupe*, piekāvaingāvietējizloksne.

Konstatāta atšīrīgāhidronmu formas piebaldzēnūun augšzemnieku izlokšūrobežs (Druviena, Liezere): *Vilna- Vilauna; Aiša – Aišate; Tacupe – Tuocupē, Tocups*.

N.B. Piebalgāstrautu sauc par **trēti, trēi**, Druvien par **urgu!**

Sen kie hidron mi uz R gas-Al ksnes ce a, no
Ulriha atlanta 1695. gad - *Vilka d rzs, V rupe,*
Abrupe

Urkund no 1439.g. 9.janvāra mināta Taurenē (Dzrbenē) muižas robežas stāstījis –
Mai up te!

*Rīgas arhibīskaps Henings Šarpenbergs dokumentā liecina, ka viņš ar sava Kapitula padomu, gribu un piekrišanu, esot vairākos gadījumos, viņam uzticīgā Hansa Rennes uzticīgā kalpošanā viņam un baznīcā, izlaidot viņam un viņa tiesgajiem mantiniekiem ar pilnā apjoma lidošanas tiesībām muižu, kurā nesen nodāvta par Taurenē un kurā tas pats H.R. (Hans Renke) uzcēlis vieta, kur bija biezoknis ar neapstrādātu zemi un biezokni, kas atrodas Dzrbenes pils novadā aprakstot šīs robežas: mazs tiltiņš, uzcelts Dzrbenes ceļā pāri kņai upītei – zemes gabals – **Mailupes (Mayluppe) tilts** (jeb purvs?) – Gauja, pa Gauju virzienā uz lielo tiltu, kas uzcelts pāri Gaujai, no šejienes virzienā līdz mazajam tiltam, kur šīs robežas šķērtnē, tālāk uz minēto muižu kņds neapstrādāts zemes gabals leņpus Dzrbenes Dievnamam pretim Bartola Langerā zemei starp Dzrbenes ceļu, pāri tiltam.*

Šī Taurenē muiža ar aprakstot to biezokni un zemi ir pašam, saskaņā ar lidošanas tiesībām mantojama uz mēžgiem laikiem, nekāit joti baznīcas tiesībām. Kļūst piekrtis arhibīskapa un kapitula zemes. Sastādīts mūsu baznīcas pilnā Raunā 1439. gadā nākošajā piektdienā pēc Zvaigznes dienas (1439.g. 9. janvārī).

Senākie Latvijas vietvārdi meklējami Vidzemē - Mālpilī!

Tas izrādās esam pavisam necils lēņa dokuments kādam Mālpils novada turīgam saimniekam Manegintam. Viņa sociālais stāvoklis, etniskā piederība un precīza dzīves vieta pagaidām nav definēta, un tas ir nākotnes uzdevums Mālpils novada izpētes entuziastiem.

Zobenbrāļu ordeņa mestrs **Venno** piešķir zemes lēni Mālpils novada labietim Manegintam un viņa brāļiem. Lēņa dokuments sastādīts Siguldā, starp 1207. un 1209. gadu. Teksts saglabājies tikai pēc 1582. gada poļu revīzijas komisijas protokola (170-a. lapā), kas glabājas Maskavā – t.s. Lietuvas metrikā. **Senākais rakstītais dokuments Latvijā un Austrumbaltijā!** *Maneginten et suis fratribus eorumque haeredibus a magistro Wenno super duobus agris sitis apud antiquum castrum Ydoven cum agris dictis Pondekeren et super insula Grebasze cum quinque insulis sitis apud paludem et rivulum, qui Slouke nuncupantur.*

[Siguldā, starp 1207. un 1209. gadu.]

[Dāvinājums] Manegintam un viņa brāļiem, kā arī viņu mantiniekiem no mestra Venno [satur tiesības uz 4 atsevišķiem īpašuma nogabaliem]:

par diviem laukiem, kas atrodas pie senās **Idovenes pils**;

par lauku, kas tiek saukts par **Pondekereni**;

un par **Grebažu (Grebašu?) salu**,

kā arī par piecām [citām] salām [= Vidzemē tā sauc reljefa pacēlumus mitrajos upju krastos vai purvājos], kuras atrodas pie purva un upītes, kas tiek saukta par **Slouku (Sloka!)**.